

Biskop Atle Sommerfeldt:

Preken Tomb kirke 150 år – 23.juni 2019 - 2.søndag i treenighetssøndag

Esek 36,25-29a // Rom 6,3-8 // Joh 3,1-13

Er det mulig å overvinne døden? Det spørsmålet har mennesker stilt seg så lenge det har vært mennesker.

Østfoldingen Bernhard Ellefsen utga i fjor en liten bok der han protesterer mot dødens uunngåelige realitet. Denne realiteten gjør spørsmålet om døden til livets viktigste spørsmål, hevder han. Ellefsen siterer Sigmund Freud som hevdet at hver og en av oss i det ubevisste er overbevist om vår egen udødelighet. Men vi er jo ikke udødelige. Ellefsens har rett. Døden står der som en uomgjengelig og skremmende realitet det ikke er mulig for mennesker å beseire.

Vi er den eneste skapningen i skaperverket som vet fra tidlig alder at vi skal dø. Derfor er vi de eneste som er i stand til å stille spørsmålet om det er mulig å overvinne døden. Også bevisstheten om at livene våre beveger seg mellom de to eneste hendelsene alle skapninger med sikkerhet erfarer - vi er født og vi skal dø - er vi alene om.

Her i Råde er det mange spor av våre forfedres bearbeiding av denne grunnleggende virkeligheten. Helleristninger, gravhauger og offerskålene fra Østenrødøya i nabokommunen forteller at folk her i Råde har sett livene sine i dødens perspektiv. På ulike måter har de forsøkt å skape en forbindelse med livet her og ønsket om livets fortsettelse bortenfor døden.

Like lenge som dødsbevisstheten har preget oss, har vi knyttet den til en lengsel etter kontakt og kommunikasjon med livets opphav og opprettholder. I den makt og kraft som har gjort det mulig for oss å bli født, har vi gjennom alle generasjoner søkt svaret på spørsmålet om det er mulig å overvinne døden. De gamle sporene forteller oss at mennesker har gjort denne koblingen og knyttet gravhaugene til praksis som på ulike måter søkte å etablere kommunikasjon med en annen virkelighet der døden er overvunnet.

Nikodemus var imponert over Jesus, og så at Jesus må ha en egen kommunikasjon med den makten som på Jesu tid har fått navnet Gud. Nikodemus ser at Jesus ved tegn og under har overvunnet deler av dødskreftenes ødeleggelse av menneskelivet. Jesus var lite populær i hans kretser, så Nikodemus oppsøkte Jesus i mørket for å finne ut om han hadde nøkkelen til evig kontakt med Gud og muligheten til å overvinne døden.

Men Jesus avviser at det er mulig for mennesket å overvinne den livsbetingelse vi fødes inn i. Døden lar seg ikke overvinne. Tegn på at enkeltuttrykk for dødskreftenes virksomhet i menneskers hverdagsliv overvinnnes og bekjempes, betyr ikke at døden er overvunnet, selv når det er Jesus selv som gjør dem.

Slik er det også i vår tid. Legevitenskapen har overvunnet mange, mange sykdommer som bare siden mine foreldres tid ble ansett som uhelbredelige. Samfunnsforholdene i vår del av verden har gjort det mulig for det store flertallet å leve et anstendig liv med daglig brød og vissheten om at fellesskapet trår til når det røyner ekstra hardt på. Og aldri har noe samfunn vært nærmere Guds visjon om alle menneskers likeverd enn i vår tid. At alle verdens stater skulle erklære dette som grunnlaget for statenes plikter og menneskers rettigheter, var utenkelig for bare 100 år siden. Hadde Nikodemus foretatt en tidsreise og sett hva vi nå makter å overvinne, ville han ikke trodd sine egne øyne.

Men på tross av alle fremskritt, har vi ikke overvunnet døden. All vår kamp og all vår kunnskap er ikke tilstrekkelig, selv om delseirene er mange. Noen tror at det i fremtiden vil bli mulig å overvinne døden med teknologiske hjelpemidler. Stort tydeligere kan det vel ikke formuleres når forfatteren Dag Solstad kaller vår tid «hovmodets tid». Det er, for å sitere den 2500 år gamle forkynneren i den hebraiske bibelen, lite nytt under solen.

En særlig variant av ønsket om å overvinne døden er å fortolke menneskets liv mellom fødsel og død på samme måte som naturens jernlov. Overlevelse blir sikret gjennom etterkommere som kan tilpasse seg omgivelsene, og gjennom at de sterkeste blir prioritert. Konsekvensen er at livet styres av egeninteresse og innkrøket i seg selv. Biologene hevder at det er slik naturens liv har utviklet seg. Fra tid til annen ser vi forskere, meningspåvirkere og politiske bevegelser som vil gjøre dette til en dyd for samfunnsplanlegging og enkeltmenneskers liv. Etter noen års taushet i skyggen av Stalin og Hitlers eksperimenter, kan slike røster igjen høres blant velutdannede og folk flest i Europa. Generasjonene før oss har lært at denne livsholdningene først og fremst føder død, og særlig for de som er annerledes enn makten og myndighetenes ideal.

Jesus gir Nikodemus – og oss - et helt annet perspektiv på dødens overvinnelse. Det mennesket ikke makter, ligger i Gud, skaperen, frigjøreren og livgiverens hånd. Gud gir menneskene en ny fødsel og inviterer alle slags mennesker og alle folkeslag til å motta denne nye fødselen som gave, helt gratis. I denne handlingen fødes vi inn i et nytt folk som er helt annerledes andre folk. Livet mellom fødsel og død tar utgangspunkt i at like barn leker best, med tydelige grenser mot andre. I det nye folket er menneskers ulikhet overvunnet, det er ikke slave eller fri, mann eller kvinne, jøde eller greker. Det er, for å sitere erkebiskop Desmond Tutu, et mangfoldig Guds regnbuefolk.

Også det nye folket fødes med vann som middel. I dåpens handling, den nye fødselens sted, ser vi vannets virkelighet på det aller skarpeste. Vannet rommer dødens mulighet med oversvømmelse, sykdommer og drukning, men det er først og fremst livets kilde. I middelalderkirkene ble dåpens prosess sett enda tydeligere enn i våre moderne kirker. Middelalderens døpefonter var dype nok til at barnet kunne senkes ned i vannet, noe vi ser i klebersteinsfontene, blant annet i Råde kirke. De er særpreget for vårt bispedømme, og bærer derfor navnet Borg-fonten.

Men først og fremst ser vi hvordan den døyte kommer opp av vannet og blir del av det nye folket som spenner over alle generasjoner og folkeslag. Når vi i vår kirke gir de døyte et lys som symbol på døyens virkelighet, knytter vi sammen vann og lys slik Gud gjorde da Noah fikk regnbuen som tegnet på Guds trofaste kjærlighet til skaperverket. Vannet og lyset er fra skapelsen livets grunnlag. Døyen føder til et liv som overvinner døden og gir et ankerfeste i Guds evige virkelighet.

Nikodemus synes «en ny fødsel» er vanskelig å forstå. Det er sannelig ikke lett for oss heller å forstå dette. Men heldigvis handler ikke døyens og det nye livets virkelighet om å forstå, men å tørre å ha tillit til at Gud faktisk handler med oss hele tiden. Guds Ånd holder på og puster liv og kjærlighet og godhet inn i våre liv og menneskenes liv. Å gjenfinne tillitens briller slik at vi kan se å se virkeligheten som Guds mysterium og tilstedeværelse, er kanskje vår tids aller største utfordring. Det bryter helt med hovmodets tidsånd der mennesket tror at alt er forklart og forstått.

Døyens liv er annerledes enn naturens overlevelseslov. Det nye livet, det nye hjertet som ikke er av stein, men pumper liv og godhet, har nestekjærlighet som sitt innhold.

I det nye livet er det ikke den sterkeste som overlever, men den som inkluderer andre.

Frykten for andre skaper ikke liv, men gjestfrihet og tillit gjør det.

Det er ikke den som best tilpasser seg alles kamp mot alle som bygger den gode fremtid, men den som bygger fremtiden i fellesskap med andre. Det løser langt mer enn vi klarer alene.

Likegyldighet og kynisme i møte med andres lidelse, skaper ikke liv for noen, men nestekjærlighetens handlinger gjør nettopp det.

Dødens krefter er for sterk for en delt menneskehet. Døyens nye fødsel er ankerfestet for den nye fødselens liv som bygger fremtid og håp.

I 150 år har dette kirkebygget stått her som et synlig tegn for hele bygda på at Gud i Jesus Kristus har overvunnet døden. Det synliggjør Guds invitasjon til oss og alle mennesker om å være med Jesus i hans kamp mot dødskreftene i oss og rundt oss. Kirkerommet kommuniserer at seieren er innenfor rekkevidde.

Bøndene her i Råde var enig med godseieren at de ville ha et sted for et møte med Gud. De opplevde at møtet med Gud ga inspirasjon og livskraft til å kjempe frem nestekjærlighet og bryte gjennom egeninteressens jernlov og ydmykelse. De ville forankre livene i døyens nye fødsel og det likeverdige fellesskap som der blir skapt på tvers av klasseskiller. Kirkebygget synliggjorde at kirken er sendt til verden for å gi mennesker tillit til at døyens virkelighet gir dem feste i Guds evige fremtid, og trygghet for at de ikke er alene i sitt livsløp på vei til denne fremtiden.

Kan vi overvinne døden? Nei, vi kan ikke overvinne døden, men Gud kan. Gud overvinner døden slik Gud har vist oss i Jesu død og oppstandelse.

I sin død tok Jesus all vår angst og smerte og skyld på sin egen kropp, alle kunne se det den gangen. Vi kan identifisere oss med hans lidelse fordi vi kjenner deler av den i våre egne og andres liv.

I sin oppstandelse seiret Jesus over dødens makt og inviterer alle folkeslag til å få del i hans seier.

I Tomb kirke møter vi den korsfestede og oppstandne i brød og vin, til minne om Jesu verk, til tilgivelse og liv som overvinner dødens makt, stykkevis og delt, her og nå. Vi ser glimt av Guds himmel på jord inntil den dagen da Gud tørker hver tåre og gir oss nådens hvile i evighet.